

УДК 351.327.355

Копанчук В.О., кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет цивільного захисту України

Koranchuk V., PhD of jurisprudence Sciences, Associate Professor, National University of Civil Protection of Ukraine

ОПТИМІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

OPTIMIZATION AS A MEANS OF INCREASING THE EFFECTIVENESS OF THE MECHANISM OF ENSURING NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

У статті розглядається системне і комплексне загальнотеоретичне дослідження сутності, змісту, а також проблематики підвищення ефективності механізму забезпечення національної безпеки України. Проблема ефективного забезпечення національної безпеки на даний час представляється для України однією з ключових, будучи, по суті, як умовою, так і метою проведення реформування у всіх сферах державного і суспільного життя, що, в кінцевому підсумку, повинно бути підпорядковане зміцненню суверенітету держави, збереженню її територіальної цілісності і дотримання національних інтересів.

Ключові слова: національна безпека, державне регулювання, механізм, сфера державної безпеки, етапи, тенденції.

The article deals with a systematic and comprehensive general theoretical study of the nature, content, as well as issues of increasing the effectiveness of the mechanism of ensuring the national security of Ukraine. The problem of effective national security is now one of the key issues for Ukraine, being, in essence, both a condition and a goal of reforming in all spheres of state and public life, which must ultimately be subordinated to strengthening the state's sovereignty, preserving its territorial integrity and respect for national interests.

Keywords: *national security, state regulation, mechanism, state security sphere, stages, trends.*

Постановка проблеми. Стан національної безпеки безпосередньо залежить від ступеня реалізації стратегічних національних пріоритетів і ефективності функціонування системи забезпечення національної безпеки. Таким чином, ефективність функціонування системи забезпечення національної безпеки ставиться на чільне місце; в цьому напрямку і буде розглядатися оптимізація механізму забезпечення національної безпеки. Автор вважає, що оптимізація є саме засобом підвищення ефективності механізму забезпечення національної безпеки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років питання забезпечення національної безпеки та різні напрями її забезпечення досліджувалися численними вченими, зокрема такими, як: С. Андреєв, О. Борисенко, О. Давидюк, А. Дегтяр, С. Домбровська, О. Радченко, Є. Романенко, С.І. Руснак, В. Садковий, Г. Ситник та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз оптимізації як засобу підвищення ефективності механізму забезпечення національної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Переходячи безпосередньо до поняття «оптимізація,» відзначимо, що воно є похідним від поняття «оптимальний», тобто найбільш сприятливий, найкращий (наприклад, створення оптимальних умов).

Це поняття пішло від лат. *Optimus* (найкращий) і тлумачиться як процес приведення системи в найкращий (оптимальний) стан; поліпшення будь-якого процесу для досягнення його максимальної ефективності.

Отже, оптимізація (і як процес, і як засіб) має собі за мету підвищення ефективності і досягнення її максимуму в тих чи інших процесах чи явищах.

Загальнотеоретичний підхід до з'ясування ефективності взагалі та ефективності механізму забезпечення національної безпеки, зокрема, доцільно почати з поняття ефективності права як основного регулятора будь-якого механізму. В цьому зв'язку така категорія, як ефективність права (правове забезпечення) в науці “державне управління” традиційно ототожнюється з правильністю, оптимальністю, доцільністю і обґрунтованістю [3, с. 51].

Основи класичної концепції ефективності права були закладені ще в роботах І. Самоценка, який розглядав ефективність правових норм як співвідношення між цілями, які ставив перед собою законодавець, і результатами, що настали в ході практики нормативно-правового регулювання [6, с. 276].

В рамках такого підходу, по суті, головним критерієм і індикатором ефективності правової норми є ступінь реалізації відповідної мети, результативність в її вузькому розумінні, як прийнятну для суб'єктів правового регулювання ступінь досягнення поставлених завдань.

Зробимо короткий огляд точок зору сучасних авторів з даного питання. Так, С. Надобко під ефективністю правового регулювання розуміє «співвідношення між результатом правового регулювання і метою, що стоїть перед нею» [4, с. 102]. Тут

підкреслюється саме співвідношення цілей і результатів, що, звичайно ж, цілком обґрунтовано.

В науці виділяється дві групи цілей: правові та неправові. До числа останніх відносяться соціальні, політичні, ідеологічні, економічні та інші цілі. При цьому, як вважають деякі вчені, оцінка ефективності права в сучасних умовах вимагає врахування тільки правових цілей.

Розмірковуючи про мету права в контексті його ефективності, Б. Кормич пише наступне: «Відзначимо необхідність розмежування мети права як явища в цілому і цілі, складових його елементів, зокрема, окремих галузей, інститутів права і правових норм. Таким чином, метою права, мабуть, слід розглядати відповідний йому і заснований на ньому порядок в суспільстві. Метою кожної окремої галузі права служить впорядкованість однорідних громадських відносин на основі правових вимог. А цілями кожної окремої норми права є формування мотиву правомірної поведінки в свідомості учасників правовідносин і саме правомірна поведінка. Іншими словами, цілі права і складових його елементів співвідносяться як ціле і його частини. Аналогічно співвідношення і їх ефективності. Ефективність права явище більш ємне в порівнянні з ефективністю окремої його галузі або окремої норми права » [2, с. 345].

Дійсно, таке співвідношення ефективності права в цілому і окремої його норми має бути, ми ж вважаємо, що класичною дефініцією «ефективності права», слід вважати визначення, дане свого часу представниками так званої «цільової концепції ефективності», суть якого полягає «в співвідношенні фактичного результату дії норм права і тими соціальними цілями, для досягнення яких ці норми були прийняті ».

Разом з тим, аналіз думок з проблеми ефективності правових норм (правового регулювання, правозастосовних актів і т.д.) дозволяє говорити про те, що не завжди коректно зводити ефективність права тільки до проблеми відповідності цілей, закріплених законодавцем. Вельми цікавий, з наукової точки зору, підхід в цьому плані демонструє М. Присяжнюк, вважаючи, що необхідна нова методика оціни ефективності чинного законодавства: «подібна методика передбачає дослідження правових явищ не з позиції мета - результат, а з дещо іншої позиції, яка передбачає:

- а) розкриття змісту і призначення того чи іншого правового явища в правовій системі суспільства;
- б) аналіз функцій даного правового явища в правовій системі;
- в) оцінка значимості даних функцій для суспільства в цілому, для суб'єктів права;
- г) виявлення наслідків взаємодії даного правового явища з іншими правовими явищами утворюють правову систему;
- д) оцінка значимості наслідків взаємодії даного правового явища з іншими правовими явищами утворюють правову систему;
- е) якісно-кількісна оцінка наслідків взаємодії даного правового явища з іншими правовими явищами, що утворюють правову систему;
- ж) виявлення і оцінка можливих помилок і неточностей при конструюванні і здійсненні того чи іншого правового явища;
- з) облік помилок, допущених при конструюванні і здійсненні того чи іншого правового явища;
- і) складання багатовимірних шкал ефективності діючих правових явищ;
- к) здійснення хронологічного моніторингу динамічних елементів правової системи, до яких відносяться: правове регулювання, правотворчість, правозастосування;
- л) облік всіх незалежних від свідомості людини чинників впливає на зміст динамічних елементів правової системи: на правове регулювання, правотворчість, реалізацію права, правозастосування » [5, с. 45].

Зі свого боку пропонуємо виділяти такі критерії комплексної оцінки ефективності права:

- співвідношення між цілями правової норми і результатами, тобто її результативність;

- відповідність норми права соціальним цінностям та інтересам (потребам).

Отже, стосовно механізму забезпечення національної безпеки, його ефективність буде визначатися умовами, що відносяться до правових норм, які їх закріплюють (їх якості, системності, адекватності суспільним відносинам, а в цілому до якості законодавства); до діяльності його владних суб'єктів - правозастосовних органів (органів виконавчої влади, судів, прокуратури, органів місцевого самоврядування тощо), а також до особливостей правосвідомості і поведінки суб'єктів, які правомірно реалізують свої права та інтереси в рамках відповідного механізму або порушують його вимоги.

Такий висновок у вирішальній мірі обумовлений ефективністю і самої національної безпеки. Наприклад, досліджуючи фактори ефективності національної безпеки Т. Бейдіна і О. Лобцова пишуть, що цю систему «можна визначити наступними параметрами: 1) оптимальна інституційна структура органів влади, що забезпечують досягнення політичної стабільності; 2) наявність двостороннього (зі боку держави і з боку суспільства) контролю за дестабілізуючим корупційним чинником, який веде до кризи системи влади; 3) оптимізація процесу прийняття та реалізації рішень у сфері забезпечення національної безпеки, в тому числі і на регіональному рівні; 4) вдосконалення всієї піраміди влади з точки зору керівництва, управління і контроль взаємовідносин особистості, суспільства і держави» [1, с. 48].

В цілому погоджуючись з позицією тих авторів, вважаємо істотним упущенням в такому підході замовчування ролі і значення інститутів громадянського суспільства в підвищенні ефективності національної безпеки, як і при виведенні так званих «конфліктогенних критеріїв», які є основними характеристиками стану національної безпеки (рівень безробіття, доцільний коефіцієнт, темпи зростання споживчих цін, розмір державного борг).

З нашої точки зору, рівень зрілості громадянського суспільства та його інститутів, їх роль і значення в забезпеченні національної безпеки досить великий. Інша справа, що в нашій державі він не такий значний, хоча, вважаємо, всіляко зростає. Отже, в наявності оптимізація є найважливішим засобом підвищення ефективності, а ефективність, в свою чергу, безпосередньо залежить від оптимізації (як засобу і процесу поліпшення, створення оптимальних умов).

Оптимізація механізму забезпечення національної безпеки повинна здійснюватися за двома магістральним напрямкам. перше з них це вдосконалення законодавства (усунення колізій, недоробок, прогалин і т.п.) і прийняття нових законів, в тому числі і найвищого рівня.

Другий напрямок - це вдосконалення і підвищення ефективності механізму забезпечення національної безпеки, серцевину якого, вважаємо, становить необхідність посилення координації та взаємодії органів і осіб відповідного порядку для досягнення цілей забезпечення національної безпеки нашої держави.

В кінцевому підсумку, в своїй сукупності ці два напрямки є вирішальною мірою в механізмі забезпечення національної безпеки і позитивним фактором його ефективності.

Висновки. Оптимізація є найважливішим засобом підвищення ефективності, а ефективність, в свою чергу, безпосередньо залежить від оптимізації (як засобу і

процесу поліпшення, створення оптимальних умов). Оптимізація механізму національної безпеки є не самоціль, а необхідний засіб підвищення його ефективності. В цьому ракурсі можна вжити і термін «Умова» підвищення ефективності, як самого механізму забезпечення національної безпеки, так і забезпечення національної безпеки в цілому. Актуальність проблематики, пов'язаної з теорією національної безпеки і її забезпечувальних механізмів, свідчить про необхідність подальшого теоретико-правового осягнення її сутності та змісту.

Список використаних джерел:

1. Бейдина Т.Е., Лобцова О.В. Факторы эффективности национальной безопасности: коррупциогенный фактор как дестабилизатор системы управления безопасностью // Вестник Забайкальского государственного университета. 2013. № 3 (94). С. 48.
2. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. – Одеса, 2004. – 427 с.
3. Мельник В. Поняття та ознаки законодавства: проблеми, підходи, напрями вирішення. *Держава і право*. 2009. Вип. 44. С. 50–54.
4. Надобко С. В. Законодавство про банки і банківську діяльність як об'єкт адміністративно-правової охорони. *Верховенство права – основоположний принцип правової держави: V наук. кругл. стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів*, м. Харків, 20 грудня 2013 р.: зб. тез доп. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. С. 102–103.

5. Присяжнюк М. М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах / М. М. Присяжнюк, Я. І. Белошевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки. – 2013. – Вип. 30. – С. 42-46.

6. Самощенко И. Эффективность правовых норм. М., 1980. – 348 с.

References:

1. Beidyna T., Lobtsova O. Effectiveness factors of national security: a corruptogenic factor as a destabilizer of the security management system [Faktoryi effektivnosti natsionalnoy bezopasnosti: korruptsiogennyiy faktor kak destabilizator sistemyi upravleniya bezopasnostyu]. Bulletin of the Trans-Baikal State University 2013. No. 3 (94). p. 48.

2. Kormych B.A. Organizational and legal bases of information security policy of Ukraine [Organizacijno-pravovi osnovy` polity`ky` informacijnoyi bezpeky` Ukrayiny`] diss. ... Dr. Jurd. Sciences: Special. 12.00.07. - Odessa, 2004. - p. 427.

3. Mel'nik, V. "Concept and signs of the legislation: problems, approaches, directions of the decision [Ponjattja ta oznaki zakonodavstva: problemi, pidhodi, naprjami virishennja] ". Derzhava i pravo (44) (2009): 50–54. Print.

4. Nadobko, S. V. Legislation on banks and bank activity as object of administrative legal protection [Zakonodavstvo pro banki i bankivs'kudijal'nist' jak ob'ekt administrativno-pravovoy ohoroni]. Proc. of the rule of law – the fundamental principle of the constitutional state: The V sciences. krugl. table of young scientists, graduate students and masters [Verhovenstvo prava – osnovopolozhnyj princip pravovoï derzhavi: V nauk. krugl. stil molodih vchenih, aspirantiv ta magistriv], HNU im. V. N. Karazina. Kharkiv: HNU im. V. N. Karazina, 2013. 102–103. Print.

5. Prysiashniuk M.M., Bieloshevych Ya. I. Information security of Ukraine in modern conditions [Informacijna bezpeka Ukrayiny` v suchasny`x umovax] Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Military Special Sciences. - 2013. - Vip. 30. p. 42-46.

6. Samoshchenko I. The effectiveness of legal norms [Effektivnost pravovyih norm]. M., 1980 .- p. 348.